

“Sukces polega na przechodzeniu od porażki do porażki bez utraty entuzjazmu” (W. Churchill)

O UCZNIOWSKIEJ WYTRWAŁOŚCI

Wytrwałość w znacznej mierze może się przyczyniać do polepszenia osiągnięć szkolnych zarówno w grupie słabych, jak i dobrych uczniów. W Polsce wciąż niewiele dyskutujemy o takich umiejętnościach jak wytrwałość.

AUTORZY

Karolina Świst, Instytut Badań Edukacyjnych

W Stanach Zjednoczonych pojęcie wytrwałości (ang. grit) zrobiło w ostatnich latach oszałamiającą karierę w edukacji. Powstało wiele publikacji i programów poświęconych kształtowaniu wytrwałości w szkołach, a wiele placówek, choćby szkoły z sieci KIPP (Knowledge Is Power Program¹), uczyniły z tego swój znak rozpoznawczy. Duże zainteresowanie rozwijaniem korzystnych cech charakteru w szkołach przyczyniło się też do szerokiej akademickiej i medialnej debaty dotyczącej trafności i użyteczności tego pojęcia. Tymczasem w Polsce wciąż niewiele dyskutujemy o umiejętnościach społeczno-emocjonalnych (ang. socio-emotional skills, SEL), do których należy wytrwałość. Wydaje się, że zbyt mało jest badań analizujących, jak takie cechy u uczniów rozwijać i mierzyć. Niniejszy artykuł poświęcony jest przybliżeniu pojęcia wytrwałości, związku tej cechy z osiągnięciami szkolnymi oraz jego krytyce. Jest to kontynuacja poprzednich tekstów z cyklu “Edukacja pod lupą” o SEL oraz zjawisku academic resilience*.

CZYM JEST WYTRWAŁOŚĆ?

Psycholożki Angela Duckworth i Lauren Eskreis-Winkler² do przybliżenia pojęcia wytrwałości posługują się starą bajką Ezopa o żółwiu i zającą konkurujących w wyścigach. Zając, pewien zwycięstwa nad powolnym żółwiem, uciął sobie drzemkę w samym środku zawodów. Tymczasem powolny z natury, acz wytrzymały żółw w międzyczasie zdążył przekroczyć linię mety i odnieść niespodziewane zwycięstwo.

Co łączy Ezopowego żółwia, uczniów wygrywających konkursy ortograficzne, nastolatków uzyskujących wysoką średnią ocen w liceum i wyniki w egzaminach SAT i ACT (egzamin dla uczniów szkół średnich w USA - przyp. red.), kadetów będących w stanie ukończyć trudny kurs wojskowy oraz osoby pozostające przez długi czas w małżeństwie? Według niektórych psychologów łączy ich wysoki poziom wytrwałości, czyli “pasji i uporu w osiągnięciu długoterminowych celów” (Duckworth, Peterson, Matthews i Kelly, 2007, Duckworth i Quinn, 2009 - patrz literatura).

W praktyce oznacza to, że mimo trudności, wyzwań, porażek i braku pozytywnych informacji zwrotnych, ludzie o wysokim poziomie wytrwałości są w stanie w dalszym ciągu podążać za danym celem. Wytrwałość składa się z dwóch czynników - spójności zainteresowań (consistency of interest) oraz podtrzymywania wysiłku (perseverance of effort). Zwraca się uwagę na podobieństwo wytrwałości oraz sumienności (conscientiousness), cechy mierzonej w nurcie jednej z najsłynniejszych psychologicznych teorii - pięcioczynnikowego modelu osobowości zwanego potocznie Wielką Piątką (Big Five - więcej w Costa i McRae, 1992; John i Srivastava, 1999 - literatura). Na sumienność składają się takie charakterystyki jak bycie odpowiedzialnym, konsekwentnym, dokładnym i zorientowanym na osiągnięcia oraz działanie w sposób zorganizowany i zaplanowany. Duckworth i współpracownicy twierdzą, że wytrwałość jest pojęciem jakościowo różnym od sumienności. W pojęciu wytrwałości podkreśla się głównie aspekt długoterminowego wysiłku i podtrzymywania zainteresowania danym celem.

CO WYNIKA Z BADAŃ?

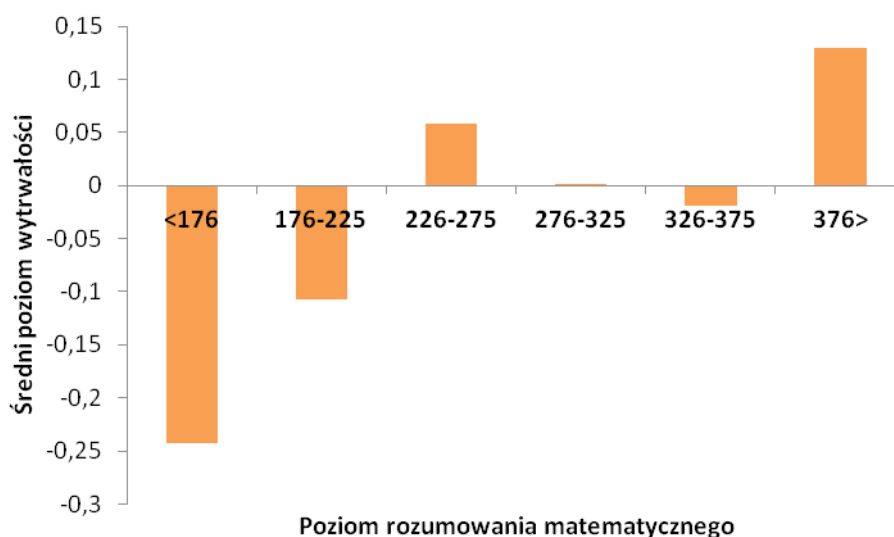
Wytrwałość w znacznej mierze może się przyczyniać do polepszenia osiągnięć szkolnych zarówno w grupie słabych, jak i dobrych uczniów. Angela Duckworth wraz ze współpracownikami (Duckworth i in., 2011), badając finalistów konkursów ortograficznych, stwierdzili, że wytrwalsze dzieci poświęciły więcej wysiłku na ćwiczenia i powtarzanie materiału. Czas poświęcony na przygotowania (szczególnie na nieprzyjemne, żmudne ćwiczenia) wyjaśniał relację między wytrwałością i dobrymi wynikami osiągniętymi w konkursie.

Badania przeprowadzone w Stanach Zjednoczonych wskazują, że uczniowie o wysokim poziomie wytrwałości częściej kończą liceum oraz uzyskują wyższe wyniki z egzaminów SAT i ACT oraz cechują się wyższym poziomem sprawności fizycznej. W przyszłości uczniowie ci są mniej skłonni do zmiany ścieżki kariery oraz pozostawania dłużej w małżeństwie. Dlatego też takie cechy jak wytrwałość w naturalny sposób wydają się godne uwagi i pielęgnacji w codziennej praktyce szkolnej.

W Polsce, w przeprowadzonym w 2015 r. badaniu postPIAAC (panel badania PIAAC - Programme for International Assessment of Adult Competencies), sprawdzono relacje między wytrwałością a wieloma zmiennymi opisującymi funkcjonowanie w życiu codziennym oraz na rynku pracy (Palczyńska i Świst, w druku - patrz literatura). Używając wytrwałości jako jedynej zmiennej niezależnej, wykazano, że osoby cechujące się wyższą wytrwałością charakteryzują się także większą satysfakcją z pracy i z życia oraz lepszym raportowanym poziomem zdrowia. Co ciekawe, osoby wytrwałe deklarują niższy poziom zaufania niż osoby mniej wytrwałe. Wytrwałość okazuje się niezwiązana z prawdopodobieństwem bycia aktywnym na rynku pracy czy bycia zatrudnionym.

Relację między poziomami rozumienia tekstu oraz rozumowania matematycznego a poziomem wytrwałości dla grupy najmłodszych Polaków (16-30 lat) przedstawia wykres. Na osiach zaznaczono sześć kategorii zakresów punktowych odpowiadających sześciu poziomom umiejętności wyznaczonym w badaniu PIAAC (OX) oraz średni standaryzowany poziom wytrwałości (OY). Grupy o najniższym i najwyższym poziomie umiejętności cechują się odpowiednio najniższym i najwyższym średnim poziomem wytrwałości. Interesujący wydaje się mniejszy poziom wytrwałości w grupach uzyskujących wyniki między 276 a 325 pkt oraz 326 a 375 pkt. Może to sugerować, że relacja między wytrwałością a poziomem umiejętności nie jest liniowa. W badaniu analizowano jednak w zdecydowanej większości osoby dorosłe (najmłodsze osoby, które wypełniły kwestionariusz wytrwałości, miały około 18-19 lat), tak więc do tej pory nie wiemy, w jakim stopniu młodszy uczniowie cechują się wytrwałością oraz jak przekłada się to na ich codzienne funkcjonowanie.

Wykres. Relacja między średnim poziomem wytrwałości a wyznaczonymi w badaniu PIAAC poziomami rozumowania matematycznego (numeracy)

MIERZENIE WYTRWAŁOŚCI A ODPOWIEDZIALNOŚĆ SZKÓŁ

Wytrwałość zrobiła niebywałą karierę w USA – do tego stopnia, że część kalifornijskich szkół zaczęła być rozliczana i oceniana na podstawie pomiaru wytrwałości (lub innych kompetencji społeczno-emocjonalnych uczniów). Dzięki najnowszej zmianie w ustawie Elementary and Secondary Education Act wymaga się, aby do wskaźników wykorzystywanych podczas ewaluacji szkół włączyć pomiar przynajmniej jednej umiejętności społeczno-emocjonalnej.

Pomysł jest uznawany za kontrowersyjny nawet wśród badaczy zajmujących się naukowo pomiarem wytrwałości – zagadnieniu temu poświęcono dyskusję w czasopiśmie „Scientific American”³. Angela Duckworth zaznacza, że narzędzia do pomiaru wytrwałości wykorzystywano zwykle w badaniach naukowych. Używanie tego rodzaju narzędzi do ewaluacji pracy szkoły oraz podejmowanie na ich podstawie ważnych decyzji może prowadzić do niepożądanych konsekwencji. Duckworth dodaje, że szkolne programy rozwijania wytrwałości dawały co najwyżej skromne rezultaty. Efekty pojawiały się wyłącznie wśród uczniów uzyskujących niskie wyniki oraz utrzymywały się jedynie przez jeden semestr. David Yeager, psycholog rozwojowy, zaznacza, że choć dzieci cały czas kształtują swoje umiejętności społeczno-emocjonalne poprzez kontakt ze swym środowiskiem, ustrukturyzowane programy nakierowane na rozwijanie wytrwałości mogą okazać się porażką. Yeager podkreśla również, że uczniowie o wysokim poziomie kompetencji społeczno-emocjonalnych stają się bardziej krytyczni wobec siebie, a przez to oceniają się niżej na skalach wytrwałości.

Marcus Credé⁴, badacz zajmujący się analizą związków wytrwałości oraz osiągnięć szkolnych, nie dziwi się „karierze” pojęcia wytrwałości. Twierdzi, że jest to termin prosty, przemawiający do wyobraźni – ludzie lubią wierzyć, że dzięki jednej z cech mogą zmienić w całkowity sposób swoje życie lub życie swoich dzieci. Tymczasem według badań jego zespołu wiele innych czynników, takich jak przystosowanie, lęk przed testowaniem, nawyki związane z procesem uczenia się oraz frekwencja na lekcjach były silniej związane z uzyskiwanymi przez uczniów wynikami niż wytrwałość (Credé, Tynan i Harms, 2016 – literatura).

ZBYT DUŻO WYTRWAŁOŚCI? KIEDY NALEŻY SOBIE ODPUŚCIĆ?

Gale Lucas, Jonathan Gratch, Lin Cheng i Stacy Marcella (Lucas, Gratch, Cheng i Marcella, 2015 – literatura) w swoich badaniach wykazali, że wbrew obiegowej opinii zbyt wiele wytrwałości może zaszkodzić. W serii eksperymentów prosili uczestników o rozwiązanie wielu zadań o zróżnicowanej trudności, często bardzo skomplikowanych. W jednym z eksperymentów uczestnicy mieli rozwiązać jak najwięcej anagramów w 20 minut. Eksperyment zaprojektowano tak, by przypominał amerykański egzamin SAT (Scholastic Aptitude Test). Uczniowie decydującym się na zdawanie SAT zaleca się, by podczas egzaminu rozwiązywali jak najwięcej zadań – z pominięciem tych najtrudniejszych. Taka strategia ma przekładać się na uzyskanie możliwie najlepszego wyniku. W eksperymencie poinformowano badanych, by w ciągu 20 minut rozwiązali jak największą liczbę anagramów. Wraz z większą liczbą poprawnych rozwiązań zwiększały się ich szanse na udział w loterii, w której za każdy prawidłowo rozwiązany anagram przysługiwało 100 dolarów. Innymi słowy, eksperyment miał zobrazować sytuację, w której w pewnym momencie bycie wytrwałym przestaje być opłacalne. Mogłoby się wydawać, że najbardziej skuteczną strategią w tym eksperymencie, gwarantującą sukces pieniężny, byłoby zignorowanie najtrudniejszych, nierozwiązywalnych zadań. Tą intuicją nie kierują się jednak osoby cechujące się wysoką wytrwałością. Osoby te zmagają się z rozwiązywaniem zadań, mimo że wybrana strategia była dla nich całkowicie nieopłacalna. Dlatego też autorzy badania podkreślają, że choć wytrwałość może przełożyć się na sukcesy w życiu osobistym i zawodowym, należy wiedzieć, kiedy należy jej używać i w którym momencie odpuścić.

Podążanie za modą na wytrwałość wydaje się kuszące, jednak należy pamiętać, że wciąż nie wiemy, jak dobrze jej uczyć. Na pewno też nie powinniśmy podejmować wiążących decyzji na bazie jej pomiarów, które mogą służyć jedynie diagnozie uczniów i monitorowaniu szkoły na potrzeby rozwoju, ale nie zewnętrznej oceny. Ze względu na duże zainteresowanie tymi kwestiami w wielu krajach rozpoczęto kolejne badania nad wytrwałością oraz skutecznością programów wdrażających jej kształtowanie. Ciekawe są badania z Wielkiej Brytanii, prowadzone przez Educational Endowment Foundation⁵, która bada skuteczność programów poświęconych rozwojowi takich charakterystyk jak motywacja czy resilience poprzez losowe eksperymenty w szkołach. Natomiast w Stanach Zjednoczonych rozwijany jest duży projekt Character Lab zainicjowany i prowadzony przez Angelę Duckworth oraz dyrektorów sieci szkół publicznych i prywatnych. Takie działania opierają się na ścisłej współpracy badaczy oraz dyrektorów i nauczycieli, a przez to zwiększają naszą wiedzę, jak kształcić i diagnozować wytrwałość i inne umiejętności społeczno-emocjonalne w praktyce szkolnej. Programy te są jednak nowością, więc na rekomendacje konkretnych programów kształtujących umiejętności społeczno-emocjonalne będziemy musieli jeszcze poczekać. Mamy też nadzieję, że programy promujące rozwój społeczno-emocjonalny uczniów w Polsce doczekają się także dogłębnych badań analizujących ich efektywność.

---

¹ Sieć szkół przygotowujących do college’u przeznaczona dla uczniów z nieuprzywilejowanych środowisk. Więcej na <http://www.kipp.org/>

² www.psychologicalscience.org/index.php/publications/observer/2013/april-13/true-grit.html

³ www.scientificamerican.com/article/should-grit-be-taught-and-tested-in-school

⁴ www.sciencedaily.com/releases/2016/05/160518134243.htm

⁵ educationendowmentfoundation.org.uk/get-involved/apply/themed-rounds/character-and-education

*artykuł o social-emotional learning ukazał się w GN nr 14 z 6 kwietnia br. (M. Smulczyk, M. Jakubowski „Emocje w szkole, czyli intelekt to nie wszystko”). Natomiast artykuły o academic resilience ukazały się w GN nr 42 z 19 października b r. (M. Smulczyk, M. Jakubowski „Złe warunki, dobre efekty”) i GN nr 44-45 z 2-9 listopada br. (M. Smulczyk „Magia w polskiej szkole”).

Karolina Świst – asystent w Zakładzie Pomiaru Edukacyjnego Instytutu Badań Edukacyjnych, specjalistka ds. badań i analiz w projekcie ZSK (Zintegrowany System Kwalifikacji). Absolwentka socjologii i psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zainteresowania badawcze: statystyczna analiza danych, psychometria, pomiar edukacyjny.

Edukacja pod lupą – cykl publikacji w Głosie Nauczycielskim poświęcony istotnym dla praktyki szkolnej wynikom badań naukowych. Partner cyklu: Evidence Institute.

Literatura

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992) "Four ways five factors are basic", *Personality and Individual Differences* 13(6), 653-665

Credé, M., Tynan, M. C., & Harms, P. D. (2016) "Much Ado About Grit: A Meta-Analytic Synthesis of the Grit Literature". Źródło: www.academia.edu/25397556/Much_Ado_about_Grit_A_Meta-Analytic_Synthesis_of_the_Grit_Literature

Duckworth, A. L., & Quinn, P. D. (2009) "Development and validation of the Short Grit Scale (GRIT-S)", *Journal of personality assessment* 91(2), 166-174

Duckworth, A. L., Kirby, T. A., Tsukayama, E., Berstein, H., & Ericsson, K. A. (2011). "Deliberate practice spells success why grittier competitors triumph at the national spelling bee", *Social psychological and personality science* 2(2), 174-181

John, O. P., & Srivastava, S. (1999). "The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives", *Handbook of Personality: Theory and Research* 2(1999), 102-138

Lucas, G. M., Gratch, J., Cheng, L., & Marsella, S. (2015). "When the going gets tough: Grit predicts costly perseverance", *Journal of Research in Personality* 59, 15-22

characterlab.org

Palczyńska, M. i Świst, K. (w druku) "Measurement properties of non-cognitive skills in the Police". Follow-up Study on PIAAC (post PIAAC) OECD Working Paper